

Praktiska exempel: Proaktiva aktiviteter och mätetal

Denna bilaga kompletterar Håll Nollans Arbetsmiljöguide *Driva arbetsmiljöarbetet med proaktiva mätetal* med praktiska exempel.

1. Exempel på hur proaktiva aktiviteter och mätetal kan användas

Här beskrivs fyra aktiviteter som antas leda till en förbättrad arbetsmiljö samt hur de kan mätas; riskobservationer, positiva observationer, chefens arbetsmiljödialog och säkerhetskulturarbete.

Säkerhetskulturarbete – mätning, dialog och förbättringsprocess

Vad syftar aktiviteten/beteendet till

Aktivt arbeta med att förbättra säkerhetskulturen och därigenom minska olyckor och ohälsa.

Vad innebär aktiviteten

Baserat på resultatet av en enkät eller självskattning av säkerhetskulturen förs en dialog i grupper kring vad som fungerar bra och vad som behöver utvecklas. Möjliga aktiviteter för att stärka säkerhetskulturen identifieras och en handlingsplan tas fram. Uppföljning genomförs därefter av att dialog och handlingsplan genomförs. Genom att följa upp med en ny mätning efter en tid kan aktiviteternas effekt bedömas och ev. nya aktiviteter identifieras.

Bra att tänka på samt möjliga fallgropar

- Det viktiga är dialog och en förbättringsprocess där man arbetar med resultaten.
- Innan en enkät eller självskattning genomförs är det viktigt att planera hur den ska genomföras och hur kommunikation ska ske.
- Säkerhetskulturen kan variera mellan olika delar av en organisation och det är viktigt att engagera alla delar av organisationen i både mätning och dialog. Resultatet behöver ofta hanteras inom olika delar av organisationen. Arbete med det som behöver förbättras sker i grupper, där också handlingsplaner och åtgärder tas fram.
- I ett projekt är det viktigt att involvera alla aktörer i både mätning och dialog. Dialog förs i tvärfunktionella grupper där olika aktörer arbetar ihop.
- För mätning i det egna företaget/organisationen finns flera olika enkäter att använda, bl.a. via Arbetsmiljöverket och Prevent.
- För att mäta i en projektorganisation finns en enkel enkät för säkerhetsklimat i byggprojekt/PQi (nås via Håll Nollans hemsida). Mätningar kan följas upp på organisationsnivå, dvs. för organisationens samtliga projekt.

Utveckling av aktivitet/arbetsätt/mätetal över tid

- Att en mätning genomförts innebär inte i sig att ett förbättringsarbete genomförs. Ytterligare mätetal som kan användas är: *om dialog förts baserat på mätresultatet och om det finns en handlingsplan.*

Chefens arbetsmiljödialog

Vad syftar aktiviteten/beteendet till

Chefer visar sitt synliga ledarskap och engagemang för arbetsmiljö och visar vilka förväntningar ledningen har. Chefer får också kännedom om ledningens viljeinriktning nått ut samt får förståelse för utmaningar, förutsättningar, vad som fungerar bra samt brister.

Vad innebär aktiviteten

Chefer på högre nivå, minst ett steg ovanför utförarna, är ute i verksamheten och har dialog med sina medarbetare om säkerhet och hälsa. Chefen lyssnar och frågar och visar intresse.

Bra att tänka på samt möjliga fallgropar

- Då många chefer är ovana att prata arbetsmiljö med sina medarbetare kan ett första steg för att komma igång vara att sätta upp mål för och mäta antal arbetsmiljödialoger.
- Samtalen kan handla om allt som berör arbetsmiljö, allt från om man mår bra och har rätt förutsättningar till användning av säkerhetsutrustning, hur medarbetare involveras i planeringen av arbetsmoment, till hur engagemanget är på arbetsplatsen.
- Det är viktigt att chefen pratar om "rätt" saker. Pratar chefen om "fel" saker (t.ex. lönsamhet istället för arbetsmiljö) kan dialogerna skada mer än hjälpa.
- För att få till bra dialoger behövs stöd till chefer genom exempelvis utbildning, träning och stödmaterial/checklista (som kan utvecklas efter hand).
- Systemstöd för att rapportera in genomförda arbetsmiljödialoger behövs, beroende på organisationens storlek kan det vara exempelvis en excel-fil eller en app.
- För att få till den kontinuerliga dialog som eftersöks och undvika att alla samtal skjuts fram till december bör målen för året även vara kopplade till antal per kortare tidsperiod, t.ex. kvartalsvis.
- Att kombinera arbetsmiljödialogen med att delta i ordinarie skyddsrund kan vara ett naturligt sätt att komma ut i verksamheten och delta och lyssna.
- Arbetsmiljödialoger kan genomföras i olika skeden av ett projekt och i olika delar av verksamheten, inte enbart projekt i produktion. Det kan handla om att prata organisatorisk och social arbetsmiljö på ett kontor eller att prata säkra lösningar i ett projekteringsmöte eller inköpsmöte.
- Vid arbetsmiljödialogen kan man också kroka arm med andra, t.ex. projektledaren och platschefen krockar arm och genomför arbetsmiljödialog tillsammans på byggarbetsplatsen. Det kan handla om beställarens synlighet och närvaro ute på projekten, eller beställarens synlighet på projekteringsmöten.
- När arbetsmiljödialog genomförs i ett projekt är det viktigt att inte bara ha dialog med de egna medarbetarna utan även andra/underentreprenörer.

Utveckling av aktivitet/arbetssätt/mätetal över tid

- Antalet arbetsmiljödialoger ger, i sig, inte nödvändigtvis den önskade positiva effekten. Ett nästa steg kan vara att utveckla det stöd som finns för genomförandet.

Riskobservationer

Vad syftar aktiviteten/beteendet till

Ge ökad medvetenhet kring risker och ett ökat engagemang för att förbättra arbetsmiljön, samt förhindra att risker leder till olyckor.

Vad innebär aktiviteten

En riskobservation innebär ett förhållande, beteende, en fara eller brist som skulle kunna leda till tillbud eller olycka. Genom att rapportera in och åtgärda riskobservationer samt sprida lärdomarna i organisationen kan riskerna hanteras och på så sätt förhindras att de leder till olyckor.

Bra att tänka på samt möjliga fallgropar

- Till en början är ofta fokus att få igång rapportandet och det är lämpligt att börja med att mäta antalet riskobservationer¹.
- För att undvika att alla riskobservationer rapporteras in under årets sista månad bör uppföljning göras per kortare tidsperiod, t.ex. per månad eller kvartal.
- Alla, både tjänstemän och yrkesarbetare, bör uppmuntras att rapportera.
- För att öka statusen på rapporteringen är det viktigt att från ledningshåll lyfta vikten av rapportering i olika sammanhang.
- Att riskobservationerna och åtgärderna återkopplas till verksamheten är viktigt för att bibehålla engagemanget. "Månadens riskobservation" kan vara ett sätt att skapa engagemang och uppmuntra till rapportering.
- Hantering av de inrapporterade riskobservationerna kräver resurser även om de ofta inte behöver utredas i samma grad som olyckor/tillbud och därför tar mindre tid att hantera.
- Kunskap och förståelse om vad som är en risk behöver finnas hos de som ska rapportera.
- Det behövs ett systemstöd för att rapportera och hantera riskobservationerna, ofta används samma systemstöd som för rapportering av tillbud och olyckor.

Utveckling av aktivitet/arbetssätt/mätetal över tid

- Då det inte är antalet riskobservationer som ger effekt utan snarare vad vi gör av den information vi fått in genom riskobservationerna, kan nästa steg vara att mäta hur stor andel av de åtgärder som identifierats som genomförts.
- För att skapa och hålla kvar engagemanget är det viktigt att återkoppling görs och att lärdomarna sprids. Återkopplingen kan därför vara nästa aktivitet att sätta fokus på och mäta.

¹ Enligt Håll Nollans Arbetsmiljöguide arbetsmiljöindikatorer: Riskobservationer/miljon arbetade timmar

Positiva observationer

Vad syftar aktiviteten/beteendet till

Fånga upp, lyfta fram och sprida positiva beteenden och förhållanden på byggarbetsplatsen/i verksamheten på ett systematiskt sätt och skapa ett engagemang för säkra arbetsmiljölösningar i vardagen.

Vad innebär aktiviteten

En positiv observation är ett förhållande eller beteende som bidrar till en säkrare arbetsplats för att det minskar risken för att tillbud eller olyckor ska inträffa, ofta något att vara stolt över och som kan spridas till andra. Det handlar om att fånga upp och lyfta fram positiva lösningar och idéer – t.ex. ett arbetssätt som fungerar bra, en bra lösning på ett problem etc.

Bra att tänka på samt möjliga fallgropar

- Till en början är ofta fokus att få igång rapporteringen och det är inledningsvis relevant att mäta antalet positiva observationer².
- För att undvika att alla positiva observationer rapporteras in under årets sista månad bör uppföljning göras per kortare tidsperiod, t.ex. per månad eller kvartal.
- Alla, både arbetsledare och yrkesarbetare, bör uppmuntras att rapportera.
- För att öka statusen på rapporteringen är det viktigt att från ledningshåll lyfta vikten av rapportering i olika sammanhang.
- Synliggörande av positiva observationer är viktigt samt även att visa på hur de används och sprids i verksamheten, t.ex. till andra delar av organisationen eller mellan/inom projekt.
- Att återkoppling görs till verksamheten är viktigt för att bibehålla engagemanget. "Månadens positiva observation" kan vara ett sätt att skapa engagemang och uppmuntra till rapportering.
- Resurser för att hantera de riskobservationer som rapporteras in behöver finnas.
- Det behövs ett systemstöd för att rapportera och hantera de positiva observationerna, ofta används samma systemstöd som för rapportering av riskobservationer, tillbud och olyckor.

Utveckling av aktivitet/arbetssätt/mätetal över tid

- För att skapa och hålla kvar engagemanget är det viktigt att återkoppling görs och att lärdomarna sprids, och detta kan därför vara nästa aktivitet att sätta fokus på.

² Enligt Håll Nollans Arbetsmiljöguide arbetsmiljöindikatorer: Positiva observationer/miljon arbetade timmar

2. Komma igång med proaktiva mätetal – praktiskt exempel

Här ges exempel på vad dessa steg kan innebära praktiskt.

1. Ett av de förbättringsområden som identifieras är att bli bättre på att hantera risker innan de leder till olyckor.
2. Man bestämmer sig för att fokusera på att komma igång med att rapportera in riskobservationer. Detta eftersom det förväntas ge en ökad medvetenhet kring risker och i förlängningen ett ökat engagemang för att förbättra arbetsmiljön, och genom att rapportera in och åtgärda riskobservationer samt sprida lärdomarna i organisationen kan det förhindras att riskerna leder till olyckor.
3. I en rutin beskrivs arbetsättet för rapportering av riskobservationer, hur det ska göras, vem som ska göra det och när.
4. Man bestämmer sig för att det som ska mätas är; Antal inrapporterade riskobservationer/år.
5. Samtliga informeras om arbetsättet för riskobservationer, varför det är viktigt och att det kommer att följas upp över tid.
6. Kvartalsvis sammanställs resultatet av mätetalet "antalet riskobservationer", vilket redovisas för ledningen och medarbetarna.
7. En utvärdering görs efter en tid av om arbetet med riskobservationer leder till en förbättrad arbetsmiljö eller om någon förändring behöver göras i arbetsättet eller mätetalet.
8. Vid utvärdering efter första året konstateras att arbetsättet fungerar bra, men att det rapporteras in för få riskobservationer. För att öka statusen på rapporteringen bestämmer man sig för att göra en kampanj om riskobservationer, att det ska lyftas på fler möten och att "månadens riskobservation" ska införas för att uppmuntra till att rapportera, och arbetsättet förtydligas. Vid utvärdering efter tredje året konstateras att antalet riskobservationer nu är på en bra nivå, men för att nå den önskade effekten att riskobservationer åtgärdas och lärdomarna sprids och på så sätt förhindra att risker leder till olyckor, behöver ett nytt mätetal läggas till för att följa upp hur stor andel av de åtgärder som identifierats som genomförts.